

Geïntegreerd behandelen van trauma en verslaving

*Veronderstellingen, klinische praktijk
en wetenschappelijke stand van zaken*

Maaïke Habra – Klinisch psycholoog /Programmamanager Trauma & Verslaving Novadic-Kentron

Wiebren Markus – GZ-psycholoog/hoofd onderzoek IrisZorg

Opzet

- Korte introductie
- Thema 1: de invloed van middelengebruik en medicatie
- Thema 2: voorwaarden, contra-indicaties en setting
- Thema 3: voorkomen adverse events en drop-out (als we er aan toekomen)

Per thema, cyclus (15 min.):

Vragen en stellingen met korte discussie

Wat zegt de literatuur (niet)?

Hoe gaan we momenteel met dit thema om binnen onze instellingen?

GGZ Standaarden

Deze pdf is gepubliceerd op 26-09-2023 om 10:52. Bekijk de meest actuele versie op <https://www.ggzstandaarden.nl/zorgstandaarden/psychotrauma-en-stressorgerelateerde-stoornissen>

Autorisatiedatum 01-12-2020 Beoordelingsdatum 01-12-2020

Zorgstandaard
**Psychotrauma- en
stressorgerelateerde
stoornissen**

Verbetersignalement PTSS (Zinnige Zorg; Zorginstituut Nederland, 2020)

In Nederland jaarlijks ongeveer 400.000 mensen met PTSS, waarvan circa 90.000 mensen in behandeling zijn in de GGZ en naar schatting om $\approx 38\%$ van de cliënten in de verslavingszorg (Gielen, Havermans, Tekelenburg & Jansen, 2012)

Belangrijkste verbeterpunten:

- PTSS wordt nog te weinig onderkend
- Slechts 40% procent van de cliënten met PTSS ontvangt een traumagerichte psychologische behandeling conform de richtlijn
- Er worden nog te vaak/veel benzodiazepinen gebruikt door deze groep

Echter:

- Geen specifieke aandacht voor comorbide verslaving ... ook niet in de meeste (internationale) richtlijnen

Wat weten we over effectieve PTSS behandeling bij comorbide verslaving?

Project Harmony: A Meta-Analysis With Individual Patient Data on Behavioral and Pharmacologic Trials for Comorbid Posttraumatic Stress and Alcohol or Other Drug Use Disorders

Denise A. Hien, Ph.D., Antonio A. Morgan-López, Ph.D., Lissette M. Saavedra, Ph.D., Lesia M. Ruglass, Ph.D., Ai Ye, Ph.D., Teresa López-Castro, Ph.D., Skye Fitzpatrick, Ph.D., Therese K. Killeen, Ph.D., Sonya B. Norman, Ph.D., Chantel T. Ebrahimi, M.A., Sudie E. Back, Ph.D.

Gedragmatige PTSS behandelingen:

- Traumagericht > copinggericht
- Geïntegreerd $\approx$ add-on (geen duidelijke meerwaarde 1e)

Farmacotherapie gericht op PTSS:

- Geen sign. effect op PTSS en AUD én negatief effect op DUD na 12 maanden (dit is anders bij PTSS zonder comorbide verslaving SSRI/quetiapine)

Farmacotherapie gericht op comorbide AUD of DUD:

- Combinatie traumagerichte behandeling + AUD medicatie geeft **beste resultaten** voor PTSS én AUD. Effect na 12 maanden nog beter en cliënten blijven langer in behandeling
- Alleen AUD medicatie *second best* (echter slechts twee studies (met NTX en zonisamide))
- Geen sign. effect DUD medicatie (of combi) interventie op DUD

De invloed van middelen en medicatie

? Vragen en stellingen met korte discussie

---

1. Ga naar wooclap.com
2. Voer 'AYIFGE' in de bovenste banner in

Invloed medicatie #1

Do Benzodiazepines Reduce the Effectiveness of Exposure Therapy for Posttraumatic Stress Disorder?

Craig S. Rosen, PhD;

Received: 30 April 2020 | Revised: 4 June 2020 | Accepted: 24 June 2020
DOI: 10.1002/da.23078

REVIEW

ADVA ANXIETY AND DEPRESSION ASSOCIATION OF AMERICA WILEY

Absence of definitive scientific evidence that benzodiazepines could hinder the efficacy of exposure-based interventions in adults with anxiety or posttraumatic stress disorders: A systematic review of randomized clinical trials

Marina S. Melani¹ | Jéssica M. Paiva¹ | Maria C. Silva¹ |

Psychotherapy and Psychosomatics

Systematic Review

Psychother Psychosom 2023;92:27–37
DOI: 10.1159/000527850

Received: August 23, 2022
Accepted: October 27, 2022
Published online: December 9, 2022

Psychological Interventions for Adult Post-Traumatic Stress Disorder Are Effective Irrespective of Concurrent Psychotropic Medication Intake: A Meta-Analysis of Randomized Controlled Trials

Thole H. Hoppen | Nexhmedin Morina

Institute of Psychology, University of Münster, Münster, Germany

Conclusie (o.b.v. > 75 RCT's (N > 4900); 2013, 2020, 2022):

- Wisselende bevindingen, afhankelijk van timing (post-treatment vs follow-up)

Hypothesen:

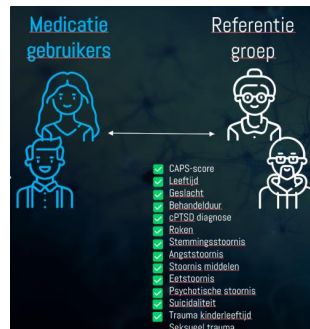
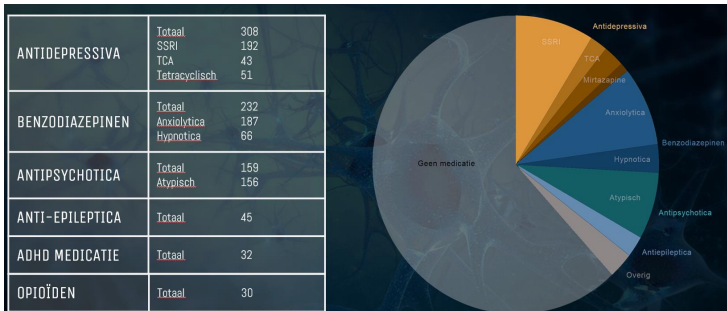
→ Sommige mensen kunnen wellicht beter functioneren en profiteren van traumabehandeling als ze goed op (bepaalde) medicatie zijn ingesteld

→ Mogelijk zorgt (bepaalde) medicatie tijdens traumagerichte behandeling voor een contextgebonden ('state-dependent') of tijdelijk effect...

Echter:

- Alleen onderzocht bij exposure therapie en niet-verslaafde populaties
- Hoge risk of bias
- Niet altijd onderscheid in soorten medicatie: regressie naar het gemiddelde?

Invloed medicatie #2

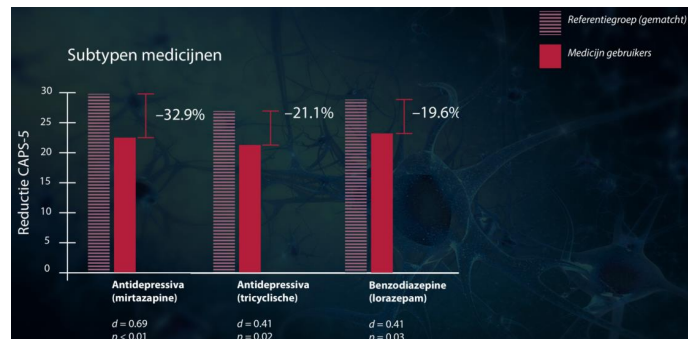
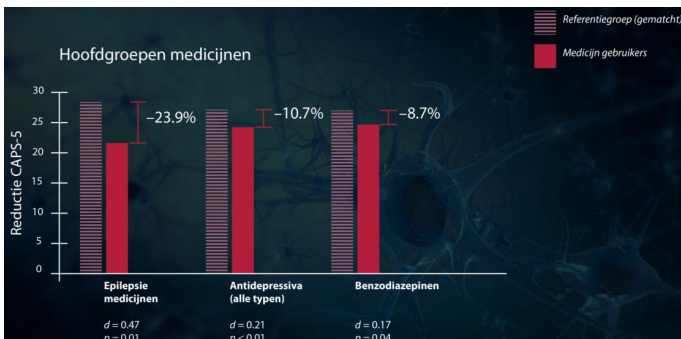

Conclusies (propensity score-matched prospective cohort study, N = 1492; in review):

- Effect van exposure therapie en EMDR negatief beïnvloedt door specifieke soorten medicatie
- Behandeling heeft meer tijd nodig voor hetzelfde effect

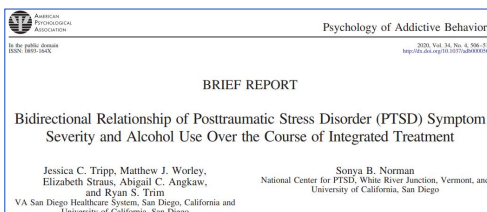
Echter:

- We weten nog niet wat dit op langere termijn betekent (*state-dependent effect?*)
- Wat is het effect van dosis, andere typen medicatie, polyfarmacie, fase op- of afbouw?

Steenen, S.A., Steenen, C.C., van Westrhenen, R., Klausch, L.T., & de Jongh, A. (in review). Effect of concomitant psychotropic medication on psychotherapy for post-traumatic stress disorder: A propensity score-matched prospective cohort study.

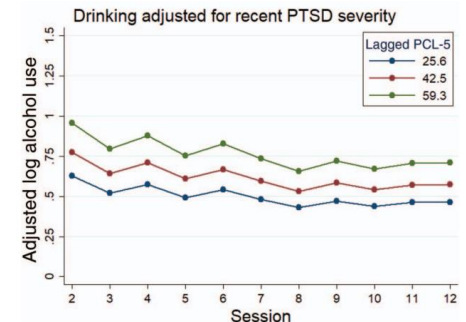
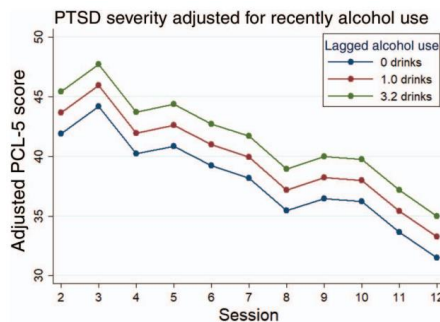
🔍 Interactie middelengebruik en PTSS behandeling?

↑PTSS ↔ ↑alcohol (wederzijds versterkend)

Geen aanwijzingen dat:

- Comorbide verslaving:
  - PTSS behandeling negatief beïnvloedt
  - Drop-out beïnvloedt
- PTSS behandeling middelengebruik verergerd
- PTSS behandeling middelengebruik ook verminderd (Gersons et al., 2000; Hien et al., 2010)

⚙️ Hoe gaan we in de praktijk om met medicatie en middelengebruik?

- I. Bij voorkeur volledig abtinent en ambulante starten
- II. Sederende medicatie:
  - I. In overleg met cliënt en arts/psychiater zo mogelijk afbouwen. Op z'n minst kijken naar timing doses en sessies (zoveel mogelijk tijd ertussen)
  - II. Als afbouwen traag/moeizaam gaat kan al gestart worden met proefbehandeling: motiveert en maakt afbouw soms makkelijker
- III. Indien volledige abtinentie niet haalbaar blijkt:
  - In principe ambulante behandeling starten (tenzij gebruik erg hoog/instabiel, weinig zelfcontrole)
  - Zo mogelijk afspraken maken op momenten dat cliënt niet onder invloed is
- IV. Wanneer ambulante traumabehandeling niet haalbaar blijkt:
  - Opschalen naar opname met idealiter intensieve traumabehandeling

Voorwaarden, contra-indicaties en setting

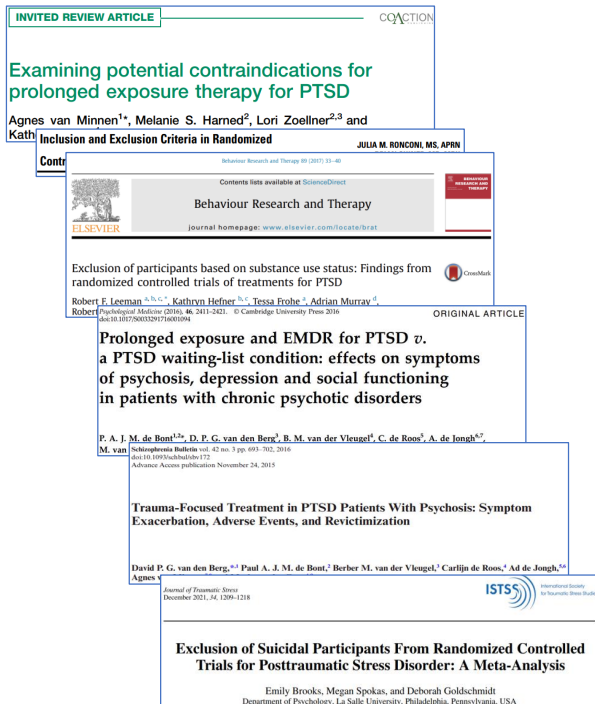
? Vragen en stellingen met korte discussie

---

1. Ga naar wooclap.com
2. Voer 'AYIFGE' in de bovenste banner in

🔍 Contra-indicaties PTSS behandeling

Middelengebruik is vaak een exclusiecriteria voor studies. Zonder evidentie is het gaandeweg als een contra-indicatie beschouwd. Onderzoek naar traumabehandeling bij comorbide verslaving loopt hierdoor achter

Echter, onderzoek naar EMDR en exposure bij zeer kwetsbare patiënten, zoals met PTSS en een psychotische stoornis laten zien dat behandelen veiliger is dan niet behandelen (wachtlijst) in termen van:

- Minder suïcidepogingen
- Minder problematisch alcohol en drug gebruik
- Minder contacten crisisdienst
- Minder opnames psychiatrische afdeling

Vergelijking van RCT's met en zonder suïcidaliteit als exclusiecriteria:
-Net zo effectief

⚙️ Welke contra indicaties hanteren we in de praktijk?

Relatief (tijdelijk/voorwaardelijk):

- (Dreigende) crisissituatie/onveiligheid
- Volop in (ongecontroleerd) gebruik/intoxicatie tijdens sessies
- Hoge *no-show*
- Gebruik beta-blockers
- Hoge doses dempende medicatie en/of duidelijke sedatie
- Ernstige, actuele psychiatrische symptomen

Absoluut:

- Geen

Welke afwegingen maken we in de praktijk qua intensiteit en setting?

Intensiteit, overwegingen:

- 1 sessie per week minimum in ambulante setting, te weinig in klinisch traject
- Veelal haalbaar om bijv. 2 sessies per dag te doen en meerdere (2-8) sessies per week
- Pleister metafoor: liever snel eraf trekken, minder dropout,

Ambulant vs klinisch, overwegingen:

- No show*
- Ernst/stabiliteit van gebruik/zelfcontrole
- Sterke affectfobie
- Crisisgevoeligheid
- 'Houdbaarheid' in klinische setting
- Capaciteit/intensiteit die geboden kan worden

Vuistregel: als verslavingsbehandeling ambulant haalbaar is, is traumabehandeling dat meestal ook

Voorkomen adverse events en drop-out

? Vragen en stellingen met korte discussie

1. Ga naar wooclap.com
2. Voer 'AYIFGE' in de bovenste banner in

🔍 Stabilisatie vs voorwaarden scheppen

DEPRESSION AND ANXIETY 33:359-369 (2016)

Review

CRITICAL ANALYSIS OF THE CURRENT TREATMENT GUIDELINES FOR COMPLEX PTSD IN ADULTS

Ad De Jongh, Ph.D.,^{1,2*} Patricia A. Resick, Ph.D.,³ Lori A. Zoellner, Ph.D.,⁴ Agnes van Minnen, Ph.D.,^{5,6}

EUROPEAN JOURNAL OF PSYCHOTRAUMATOLOGY
2020, VOL. 11, 1724417
<https://doi.org/10.1080/2008198.2020.1851511>

Taylor & Francis
Taylor & Francis Group

CLINICAL RESEARCH ARTICLE OPEN ACCESS Check for updates

Geen aanwijzingen dat, bij (complexe) PTSS:

- Een fasegerichte behandeling nodig
- Een stabilisatiefase (voorafgaand aan traumabehandeling) van toegevoegde waarde is
- Traumagerichte behandelingen:
  - Risicovol zijn
  - Niet of minder werkzaam zijn

Effect of Prolonged Exposure, intensified Prolonged Exposure and STAIR +Prolonged Exposure in patients with PTSD related to childhood abuse: a randomized controlled trial

Danielle A. C. Oprel^{a,b}, Chris M. Hoebner^{a,b}, Maartje Schoor^{a,b}, Rianne A. de Kleine^a, Marylene

Costrates lists available at ScienceDirect

Journal of Anxiety Disorders

ELSEVIER journal homepage: www.elsevier.com/locate/janxdis

Does complex PTSD predict or moderate treatment outcomes of three variants of exposure therapy?

Chris M. Hoebner^{a,b,c,1}, Rianne A. de Kleine^{a,2}, Danielle A.C. Oprel^{a,b,3}, Maartje Schoor^{a,2}, Willem

Journal of Anxiety Disorders (2021) 7, 6211, 1-7. doi: 10.1190/jan.2021.1057

Check for updates

EUROPEAN JOURNAL OF PSYCHOTRAUMATOLOGY
2020, VOL. 11, 1724417
<https://doi.org/10.1080/2008198.2020.1724417>

Taylor & Francis
Taylor & Francis Group

CLINICAL RESEARCH ARTICLE OPEN ACCESS Check for updates

Do emotion regulation difficulties affect outcome of intensive trauma-focused treatment of patients with severe PTSD?

M. M. van Toorenburg^a, S. A. Sanches^{a,b}, B. Linders^a, L. Rozendaal^a, E. M. Voorendonk^{a,c}, A. Van Minnen^{a,c} and A. De Jongh^{a,d,e,f,g}

Ernst emotieregulatieproblemen:

- Niet van invloed op effect PTSS behandeling
- Neemt af door PTSS behandeling, ook bij mensen met vroegkinderlijk seks. misbruik en met dissociatie

Phase-based treatment versus immediate trauma-focused treatment for post-traumatic stress disorder due to childhood abuse: randomised clinical trial

Noorjia I. van Vliet, Rafaele J. C. Huntjens, Maarten K. van Dijk, Nathan Bachrach, Marie-Louise Meeswijk and Ad de Jongh

Welke voorwaarden hanteren we in de praktijk?

Bij voorkeur **zo snel mogelijk (na intake) starten** en niet te voorzichtig, mensen kunnen heel wat aan (ze lopen vaak al jaren of zelfs decennia rond met deze klachten)

- Bij sterke vermijding wellicht groter risico op drop-out of toename gebruik. Dan eerst goed kijken naar de **voorwaarden voor een zinvol traject (motivatie (ambivalent?), afspraken (commitment?), vaardigheden (toepassen signaleringsplan, enige affecttolerantie), timing (crisis of andere zaken die eerst aandacht vragen?) en setting (klinisch?)**
- Cliënten moeten wel **in enige mate in staat/bereid te zijn emoties toe te laten**. Deeltechnieken vanuit EMDR en exposure therapie kunnen als pre-therapie ingezet worden
- Ook bij een **onveilige thuish situatie** kun je soms behandelen. Juist de traumabehandeling kan maken dat cliënten sterker worden, beter hun grenzen aangeven en/of andere keuzes maken in bijv. partnerrelaties

Werkafspraken:

- Openheid over gebruik en trek
- Onder invloed verschijnen? Dan vervalt de sessie in principe
- Géén gebruik vóór of direct na de sessie
- Spreek door hoe omgegaan wordt met:
  - Evt. post-sessie trek ('nablijven', steun mobiliseren)
  - Trigger-/risicosituaties tussen sessies:
    - Waar mogelijk (aanvankelijk) vermijden
    - Gedragsexperimenten in overleg
    - Doornemen avond, weekend/moeilijke momenten

Geïntegreerd behandelen van trauma en verslaving?

Gewoon doen!